

VIKTORIJA DAUJOTĒ „GĪVENU VĪNA. GYVENU VIENA”

Tai antroji literatūrologēs, profesorēs Viktorijas Daujotytēs (Daujotēs) eiluošu tekstū žemaičių (varniškių) potarme ir bendrine lietuvių kalba knyga. Ją spaudai parengė ir šiais metais išleido žurnalo „Žemaičių žemė“ redakcija (VO „Regionų kultūrinių iniciatyvų centras“). Knygos viršelio dailininkė – Deimantė Rybakovienė. Leidinyje panaudotų nuotraukų autorė – Danutė Mukienė. Jose – Žemaitijos krašto, Lietuvos liaudies buities muziejaus Žemaitijos skyriaus vaizdai, senosios žemaičių skulptūrėlės iš pašiliškio (Skuodo rajonas) Romo Daujoto kolekcijos. Spausdiname fragmentą iš leidinio.

Dešinėje – knygos viršelis. Dailininkė Deimantė Rybakovienė. Viršelyje panaudota Danutės Mukienės nuotrauka

Viktorija Daujotė

GĪVENU VĪNA GYVENU VIENA

Sielovaizdžiai, algi, yra ir sielozaizdžiai,
daiktažodžiai ir žodžiadaikčiai, tos rasos,
tie ratai, tos verpstės su raštais, tie dalgiai

*Pradėta rašyti 2011 metų rudenį po pokalbio
su Algantu Kunčium apie jo fotografuotus
vaizdus ir senas seseris Mosėdyje*

gīveno vīna, būno vīna, vuo
gal ē ne, tunkē sunerta vēsk'as,
naišardīsi, runkiuojūs vardus
gēminies, sikēs supainiuoju,
pradedo skaičiūti ēš nauji, tuo
sava gīvenēma vēs naapeino,
ruoduos, ka tēk bēškis, al' nier
krašta, nier, ka nieka visā
nabūto, ka nieks naalsūtu

***

kor tatā tī žmuonis prapuln, bova
šnekiejuos, grūdus i žemi bieri,
subaltava kaži kas prieš akis kap
vāka kolnis, ē nabie, ē nabie

gal ē mon či būto gerā,
ont tuo kalnioka po līpa,
kor dėdeli akminā,

rasēt či kada ī bovin kapā,
tuoki rami vīta, ē ka žid, ē ka
vīst, kap kuoki atminimā

tuos mona gēlėkis naēšronkis
kap ē aš pat' – ruožėkis, ramulėkis,
špars vidurie, nastortas ēš kraštūn,
ka šliaužto par akmenokos, dėdelis
akmū kap ēš pamatūn ēšlėndis – – –
ka graži, atsisiedu, klausaus, tonkē
kap ē meldūs atsēsokos' i križiu,
ož anuo matau medžios, lėndrīnis

puo senas puotuograpijs
vaikščiujou kap puo kapos,
atsėmeno, ka bova ē ka aš
buvau, al' ka ē jauna, visor
sovargosi, akės ēkrėtosis

kėtuo pusie jau vēskas,
kėtuo pusie, nie aparta,
nie apsieta, pūsdėrvis,
karklīnā, šonramolis

kīk tat žmuonis ī nosikaltin gīvuolems,
Dievi, Dievi, kāp vēskon puo kara subėndrėna,

arklios, karvis suvari i krūva, i dvara abaris,
karveli išvežtū kaimīnu dā jauna, veislēni, Švēci,
pavasari nabkelas ēš bada, vīna skūra, vuo pīns
bieg, biegs, kuol paskotēnis ēšbiega, vēsas – – –
komeli mūsa, Sartuoji, jau novarīa, krovinuom
prosnuom, ašaras kap žmogū ēš išdažtuos akīs,
ne, tāj napraeis, kažēkam ē ož gīvuoliū končis
atsakīti reikies, gal ē didelē sunkē reikies – – –

aplei seseri klausē,
vīna taturiejau ē tatoro,
kap su šniūro sorēštas abēdvi,
ka ē tuolī ana no monis bova,
al', matā, tas pats kūns ē kraus,
kap ē niekur ana nanosēkrausti,
jie anā bova gerā, ē mon geriau,
jie anā blogā, ē mon nalinksmē – – –
sīki novaževau aplunkīti,
didelē biednas tada bovom,
ē ana, ē aš, kun tēk puo kara,
īkēšu ronka – roblis īdiets mon
unt keli, prēsēdiejau anūn pri lūpu
ē pabučiavau kap seseris runkeli

nuje, tabtoro ton kalvarata,
tablaikau pri sava luovas,
ka jau ē nabverpo nieka,
kap ē diel širdīs ramoma,
sīkēs rata ton ronka pasoko,
kap mažvaikis kuoks,
sokas ē džiaugīs, ka sokas,
kap ta sauli ka lek ē lek
par jūras, par kalnus, par ūkus

ta mona buveini
ī jau didlē sena, sens
ī tuos vītas gīvenēms,
pakaleni puo pakalenijs,
dīna puo dīnuos, nu omžiu,
sīkēs ruoduos, ka kažikūn dā vēs
atminu, vuo nabsuprontu kun, nabžēnau,
nabēparskaitau jau tuo, kas tabie sorašīta

atsēbond'o unkstībiem ē mēslēju, mēslēju,
kudie tatā žmuonis nomet tuokios tortus,
palikt viskon ē išēn, išvažiū, tāj ē nasopratin,
ka niekur nabūs tāj gerā, kap numūsi,
kur ē žemi tava, ē sauli, ē menū top unt
dā tieva svadintas geltuonuosis slīvas

klausē, a nabaug'o vīnā,
jug jau niek'a aplēnkū nabie,

al' kur nabūs, kas bova, ē tabie,
sīkes, jie naramu kuo, ti žvakī,
al' tēkra, vaškēni, oždegu, ēstatau
i viedra ē palīktu par nakt'i unt longa,
mun ruoduos, ka ē tīms ramiau, katrūn
nabmatau; lunka anī muni tunkē, daugiau
lapkritie, kap tomsi, līn, viejjs vēsur trunkuos

sesū unt vasaras pareji pri monis,
vāks užaugints, vīrs mēris, kap ē
monāsīs, gerā, ana jīest'i pataisa,
aš vēs puo lauka brūzdu, jug tuo darba ī,
ka tēk dērbtum'i, gers vaists, kas sopront
ē nu kuoju, ē nu galvuos, ē nu spronda,
al' mažā tuokiūn bier, katrī, kap mona
babūni sakt' u, ka darbs ī tikruoji viera

sīkēs brendo i apušruotoka
a žemūgiu, a aviečiu,
žinuotum'i – ēkē posis žuolie
al' kuojuom rondu keli,
kap kuoki kulgrēnda
po vondeniu,
matā, žēnuomas ī vītas
nu mažumies, junt kūns,
naēšigonst

šīrītās ejuom abēdvi so seseri
i mēškioka grību paveiziet'i,
raduom lepšiokus kelis, žvīruok'u
pripiedūta, ē anīms, mat, reik,
mosmēris ka gražēs, rauduonas
su baltās taškiukās, sesū ē saka,
a atsēmeni, jug tu mon tuoki
jupēki bovā nupērkosi, jie tatā,
atsēmenu, iš tuoki pluona perkeli

karvelis sava, Duobēlis,
tunkē pasēs gendo, al' kun padarīsi,
ka nuors pīna būto mažiau davosi,
kon mēslīji, puo do bēduoniukos,
kur tu diesi, karvi na avēs, sūriuos vēs
džiuovenau, džiuovenau, al' vaikā najem,
naēdūsi, dā ē dabā toru, pasēkaišo,
pamērkau vundenie ē jiedo so dūna

aš dā ba lazduos, vuo seserē
bluogiau, al' sarmatijas imtis,
vuo kuoki či tau sarmata,
jie nabgali, sergi, ē kas či

(Nukelta i 28 p.)

Mukienės Danutės portretgripė

(Atkelta iš 27 p.)

mumis mata, é kur mas éi einam,
nebént i bažninéi, jie kas pavež,
al' é tén kap nūmūsi, senas vésas,
pačezam, pačezam puo poterius
kap puo kuokis avéžas viejjs

tas medénis krīzius unt sīnas
dā nu mona senoéiu, vuo gal
é dā senesnis, matā, kap musielis,
biesā, nutupieji, anuoms nieka švénta,
kāp parēnu iš kor, kāp doris atsédarau,
pérma i dieva mūka paveizo, musiet, tāj
rék, atsidūksieju – diekū, jau esu numī.

laikraščiu unt véskaus toro
senū, tiesa, vadinuos, al' kor ta
tava tiesa, kor ta teisibi,
susieds Vespéndaris (sakies, ka géminie
éš prūsū parejosi) didelē galvuots
bova, savanorius, ož Lietuva éji,
dā mažā mun liūb sakīti, ka teisibi
didelē rets daikts, retā žmonims
kap brungokmenis tasospind

pri musa vés klevā, anī i didelē vésli,
kāp sužist, kāp paléd tus sava vākus
skraidīti, ka apkrint mun vésas éžis,
veiziek, jau é dīgst, é dīgst – – –
greitā éi būt'u méšks, jie tik išeiéiau,
jie doris užkabinéiau – – –
juk é išeiso, žénau, ka paskutēni,
al' dā suspieso, tagu dā sužistī vésk'as
nie kuo skubintīs

unt biržel'i tī mūsu bezdā ka sužist,
nie krīžiaus nabmatīti, sesū lip mon
prakérst'i; kam reik tun šakūn,
al' kudie švéntoma rék ruodīt'i,
jie žinā, ka ī, é gerā, é ožtenk

širitās veizu – prūdi karuosukā ka narša,
ka dūdas puo žuolis, atsinešiau krestī,
išébrédau, vundū ka šéltis, patraukiau
priš plauk'a, é ī du, kap ték pītams, matā,
narék laukt'i, ka kas dūtu, rék stuoruoetés
é patē paséjém't'i – a žovī, a dūnas šmuoteli

kovā kāp parlek,
mésléju, ka pas monis pirmijē,
ka čiolb ont vasarēnis vuobelies,
ka anī dūd paséléngūdami,
véštas sava išleidu tumet i kīma,
lesti kun padedu, vuo pati siedu
é lauku, ka é kuovuitē nusileistu
unt žemis, pri dūnas, ka palestu

véšta mona rauduonuoję
ožsémami perieti, é gana,
é šaltami vundenie ūdega
paploskinau, é tumsuo pavuožosi
palaikiau, namačī – – –
é pamačiau pastaldie pri medžiu,
apsérītosi trės kiaušios, Dievi, Dievi,
a, taperī, Velikas greit, vieso dar, al'
tuoks gražos rīkmetīs, sauli jau parein,
švīsa mūso

kaži, a tatā tāj é pasélékso vāks
lėgi sava dīnū gāla, vés muotėna, muotėna,
a dērbo kūn, a eino, a pavargosi siedu,
a kun skanesni jiedu – – –
é par Muotėnas dīna savis naprésémemo,
naséskaudėno, ka nieks mun nieka,
ték unt muotėnas kapa velkūs éš paskotėnis,
našlėkis kelis pasvadėno, akmini pagluostau,
pasėpasakuoju, kas kāp, é lėngviau unt krotinis

kerštvas vésuokės ī baisos daikts,
jie praséded, sonko ī besustabdīti,
pletās é pletās – – –
kerštvas krauji trukšt, é ka karšts dā
būto, ger é naatséger, vés dā na tas – – –
ték lietā, atsargē tagal givenėma ligėnt'ė,
rék didlė tīra vundens, ka ogni ton nagera
i anuos orva igėntum'i, al' nasonaikinsi, ne

nu matā, kuoki sveti apturiejau:
rikmeti padiejau katinukū lakti,
nuvejau i stalda, gērdu, tas mona
rainuks ka prunkšt, ka prunkšt –
veizu, ežuks pripūlis ka lak pīna,
ka lak; tuoks graudoms pajēmi,
mažilēlis, gal vīns, pri žmuoniūn
glaudas, gal jau priš žīma, priš
dēdeli sninga, priš vieju gaudēma

Varniūnsi ejau iš gelžis krautovis,
veizu, pazuomatie seseris pažinstamas,
miestali davatkelis, vīna didesni, kita
žemesni, al' jau abēdvi pri žemis, kažin
kūn nešās nosēpērkosis, nabšnekinau,
gal jau nabkūn ē bamāta, vīnas dūšis,
kap ba kūnu, kap unt vieji žvakis

ruoduos ē pasēkūreno,
al' kuojis šaltas ē šaltas,
nie ožmēgt'i nagalio – – –
puončekas dā toru vēlnuonis,
naujis, rēks pasēšēldīti vundens
ē sosivelti kap vailuokiokos,
toro dā ē lenta, tēk tuos ronkas
nastēprēs, al' kap nuorētās

dabā pri musu krautovis nabie,
tik tuoki mašina unt valondū atvažiū,
sesū saka – žuvīs paveiziek, zopis
išsēversma; al' matītumi, kuokis
dēdelis, saka, parkēro, vuo kun ēmsi,
a galva, a vūdega, tāj ē nasugalvuojau,
tuos kramis didoms, bais'u ē veizietī, vuo
tuo vudeguo, musiet, vīnas ašakas,
nusepērkau silkēki, ē vēsk'as,
bus i bulbīni īsidieti, prēsēkonsti,
kīk čī moms reik

rīžaus ēš kamaras
luoskūtos ēšmesti,
al' veizo palubie pakabēnts
babūnis sijuons austēnis,
so drīžiukās,
palēkso, tabūnī, jug
naklioda, aukštā

ta mona sesereli tarpās ī par mondri,
ana viskou išmanonti, žinonti, tas tuoks,
vuo tas anuoks; al' tašnekī, patīlu,
mon kitāj atruoda – nie tu muokink svieta,
nie tu išmuokinsi, kuoks katras gēmi, tuoks

ē spruogs, esu atsikondosi tuo žinuojēma,
tuo sava vieruos kešēma; jie pats nasitor,
napastuov, statīk kāj nori, vis tik apvērs,
a gērts, a tāj dērbts

mēsliau noveiso i Keinēški,
al' tēk iki Pusiautēniu noslėnkau,
tuoks laukėnis mēšks užējis,
ka nie keli, nie takeli narasi,
i bruolėli eigoli svadėntas pošis
paveiziejau kap i seseres,
karvi Šiemargi (jau po vīna
kulkuozi batoriejuom) vaiks čī
ganē – kāj tatā bova,
ēšsėgėndava ē ganīdava,
rūpiedava, laukdava mažos,
ka ateičiau, baugu vīnam,
sīki vēlks avi nosineši

sesū moni vis peik, ka apskorosi,
ana, mat, po miestus papratusi kitāj,
vuo muni gera ta vatinki, tlendo kap
i sava skūra, nagali sakīti, ka natoro,
toro, martis privež tu skurliu, al'
ka mon naprētink, na tas gatunks; jie
nein i kūna, gal jiest'i kīk nuor, nanutunk

pri rosu, saka, geriau, kāj žiūriesi,
skaitīk, na unt savis, na sau bovom,
žolē gal ē vēstīk, ana sau žel, vīst,
glaudesnis nie dalgis napajem,
vuo žmuogū – ne, na tas pats;
veiziek, ka medžius vies vert,
al' jug na vēsi vērst, na vēsi,
pasiruoda, kuo verts, ē tada na vēsi
vīnuoda bovuum praradėn akės, ne, nasakīk

domin moni sesū,
ka ē sava pėncijis naišleido,
vēs taupā, vuo kam bareikies,
jiesti kun skaniau pasiveiziek,
drabuželi žīmā šiltēsni – – –
vuo ka mun naišėn kitāj, toro
torieti kapeika atliktama, ē gana,
jug atidūdu vaikams, kīk mun
unt tuos dūnas, dā pat'i išsikepo,
ožtenk dā ē ēšmanėma

dorės ēš lauka stėpres,
tieva kada dērbėntas,
da parkaliau pat'i krīžmā,

(Nukelta i 30 p.)

(Atkelta iš 29 p.)

reik veizietis unt žīmuos,
ka nasostėngčiau ba laika,
kap speigā ožeis, so vėrbo
naužkėši, kažėn a ta mona
sesū baparvažiūs, maža bova
tuoki švisi kap vuoškiki

dabā kalnu čiesas
mamuneli, liūbau, par Vėsus
Švėntos storuodavuos gėmini
sušaukt'ė, kogeli liūb prikepti
vėsa papečki so kresnuom,
kuošalinas privėrs – – –
pagįst, ožkond, dā puo
čierka pajem ė viel gįst,
ciuoci Vali liūb sakiti –
matā, mums tuoks zuokuons ĩ

šindī tatā lapkrėti dvidešėmti tretī –
Lietuvuos kariūmenis gimtuoj'ī dīna,
onksteinās radėjėki ėsėjungiau,
ka grajītu ė dainiūtu tas senonsis dainas,
mona mama, liūbau, ka ė nadidelė balsinga,
al' vės niūniūdava graudėngā aplei kardus,
šautuvus, meili, smerti, jug tas vėskas teisibi,
tāp ĩ buvėn, palėkdava jauna vīna, žūdava,
al' a dabā nažūn, tik kaži kudie
tuo graudi gražoma nabie,
ka par šėrdi eito, lėgi patis Dieva

klevs ka prėmėit lapu,
brendu kap par plonksnas,
pamėslįjau ka rėk sogriebt'ī,
al' ka skaust dešinie,
ėš peťis nabsilonksta – – –
vuo kam griebt'ī, kam, kas
ešmieti, tas ė sosirinks,
kor rėk, tėn ė sosidies,
nie pavielėns, nie paonkstėns

siediejau ont krieslioka
puo longo, sauleli dā švit,
al' jau nabėlgā, ė tėk kniuošt,
ka na aš, vuo mona babūni
tāp sied švisuo, vuo aš kuokiūn
aštuniū su peilio anā galva iškau,
jie rondo, ož kuožna gauno puo
maža saujieki gvėlbiu rīšutū

veizo kelėnta vakara —
patomsės glūsni vėršūnie
kažėkas ka plakas, ka plakas,
kap kuoki dėdėli jūda plaštaki – – –
jie, musiet, tatā šėkšnuosparnis
žīmā vītas iška, babūneli sakidava,
ka tatā nakvėša – rets pri mūsu svetīs

nuj, nuj, vīna, kīk jau metu
kap vīrs mėri, nabaštiks, jug
da prė rusu gieri, jie, al' katras tada
nagieri, darbininks bova, nagal sakiti,
nažėnau, a išsidūti, ka mon vīnā geriau,
nie piktīs, nie taikintīs, nie ėmti, nie dūti,
kāp pasidarā, tāp ė tori, niekam nie diekū,
mona babūni našlie išbova posi omžiaus,
tuokem smailėm susiedū atkėrsdava:
kor rasi tāp gerā, kap vīnā, jug muoko
ė so plūgo, ė so dalgio, ė so kėrvio

spalis, spalis, vuo kas bažėna
kas ĩ spalė, ka nu lėnū nobėrn
kāp noplaki, nušukūji,
apkrėmt vėskūn, ė ronkas
švisė varėnės, ė žemi,
ė rainoks, liūb, jie kun dėrbi,
ė uns pri kuoju trėnas,
linkīs, linkīs, tos lėnos jemi,
saujuom, kažikudie vės puo trės

sakā, sesū dā, al' jug ana ėrgi vīna,
či mūso abijū numā – nu tievū,
nu pruoseniu, jie anā gerā, gal būt'ī,
vītas užtenk, žīmā dā pri dokterīs
(vuo mona tėk sūnā, kon anī,
vīrs valis unt numū nator),
gal ė vėsi tāp po vīna,
ė so vaikās, ė so bruolės,
ė so vargās, ė so sosiedās,
ė atsėstuojėn, ė atsėsiedėn

tun Žemaiti tunkė paskaitau,
unt pat vėršaus ĩ etažerie padieta,
senė, dā tėk puo kara, Varniūsi
kuoperatīvi pridieji mun pri cukraus
kėluograma, vuo gerā ė padari, jug
ė mona givenėms parašīts, tėk jau
tuoks sotvarkīts, sopėnts, jug nie tāp
aiškė, ka prasėdietu ė pasėbaigtu, ka
tāp sauli pruotingā par dongu eito,
tėk par ėlga čiesas vėsk'as, ė pamatīt'ī
napaspiesi, či maži, či jau pasenin,
nasoprasi, a tik brūkšnioks unt sīnas,
a reikals kuoks pažīmiets

vuo kuoks mona domoms –
 raviejau sietinius, balonduos
 radau klevuiti, tuoks jau pastīpis,
 švīsus, ē tāp gailē pasidari, ka aš
 anūn nakalta nusmaugsu; sujiemiau
 ēš gilē so šaknēmis, nunešiau i patvuori,
 tagu augi, jug monis jau nabspelgs,
 gal būs kam draugs

martis prēvēž mon visokiūn skorliu,
 nažēnau, a sava, a ēš buobturgiu,
 al' mun napatēnk, kūns naprējem,
 dievu, kun dā sava toro, vira dā dvē
 vatēnkas; kun rondu puo runka, tūn
 ē apsēvelko, kap jau šēlta, ēššēplauno,
 ēššēskalbo, ēššēskalauno vēskūn prūdi –
 ē jūdōs, ē baltos, ē vēlnas, ē kartūnos,
 daug vondens, vēskas telp, greit ēšdžiūn

kalna aš vēsa čiesa matau,
 jie tēk užeinu ož truobuos
 i pītū pos'i, al' ožlēpos senē
 nabovau, kāp dabā eisi
 ba niekur nieka, jug nie Sekmēniu,
 nie Juonēniu nabibūn; kaži kāp tas
 ažeroks, gal jau visā užēji krūmās,
 kap pamēslēju aplei vēskūn, kas tin
 ī bovin, šēloma tāp ē parein par kūna,
 lēgi pat ližovi

ožlēpau unt vēškaus, mēslēju –
 rakibuolos patvarkiniesu, jau
 ē vītas nable niekur, jug par kelis
 gīvenimos dieta, pridēta – – –
 veizu, tuoki daili krebēki,
 al' ba dogna, šuonukā suleisti,
 žēnuotum'i, atsēmēniau, ka či svīsta
 mierēki, vīnam kiluogramū,
 babūni, liūbau, ēšēms iš kalataukis,
 ēšplaus, muorku sunko pageltuonēns,
 jie par balts, nudailēns so pēršto, sudies,

suviniuos i vaškūta puopieri –
 tatā neš nedieliuo i torgo Varniūnsi,
 nopērks mon paišioka su dvīm galās –
 piešti ē rašīti

ož žemēli vākā pēnēngos
 pasējiemi; mon anūn narēk,
 prē truobuos dā lēka aplei
 aktara, užēs, musietās, karklīnās,
 nabeškapuoso, būs kap kuokiūsi
 kapūsi apleistūsi – – –
 al' muona truobeli dā vēs švit
 či kap kuoki kuoplīteli
 ē viejis i mona posi dā pūt

Varniūnsi mon kap numūsi,
 musiet, galiečiau či ē būti,
 gal ē gerā būto, ē bažninči,
 ē kapā, ē krautovi či pat,
 ē dongos tuoks pat, ē medē,
 ē geltuonijē jorginā
 prē Valončiaus;
 vītas palonkoms žmogū
 ī didelē svarbos

švēnta šindī,
 puoterēli someto
 ož muotēna, tieva, vīra,
 ē ož savi, nabējau mērti,
 bējau vīna pasēlēguoti,
 diel tuo so Dievo tarūs,
 žadūs naužrūstēnti

Žemaitēja. Mukienēs Danutēs portēgrāpēja